

PES - POMOCNÍK PRO NEVIDOMÉ

U příležitosti desátého výročí Nadace VINCI POUR LA CITÉ jsme oslovili většinu projektů, které byly podpořeny Nadací VINCI v České republice v letech 2008 až 2011. Jejich stručný přehled jsme Vám představili v minulém čísle časopisu Kompas. Díky tomu jsme se mohli osobně setkat i s ředitelkou jedné z podpořených organizací - Střediska výcviku vodicích psů, Hanou JASENOVCOVOU.

Během návštěvy tohoto střediska v Praze 5 Jinonicích jsme si mohli prohlédnout, kde výcvik vodicích psů probíhá, zjistit mnoho zajímavostí o výchově štěňat, o průběhu výcviku a předání psů nevidomým, kteří jejich pomoc potřebují.

Jak toto všechno funguje a spoustu jiných zajímavostí, se můžete dozvědět v následujícím rozhovoru i Vy.

Můžete nám představit činnost vaší organizace?

Středisko výcviku vodicích psů je součástí Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých. Naším posláním je sdružovat a hájit zájmy nevidomých a jinak těžce zrakově postižených občanů, poskytovat jim služby vedoucí k integraci do společnosti. Naše pracoviště se zabývá výchovou a výcvikem vodicích psů jako průvodců těžce zrakově postižených osob. Dále teoreticky a prakticky připravujeme žadatele na převzetí a užívání psa a zacvičujeme dvojici nevidomý člověk a pes. Následná pomoc při řešení jakýchkoliv problémů vyplývajících z užívání vodicího psa během jeho celé činné služby je samozřejmostí.

Je možné v krátkosti říci, co všechno musí pes zvládnout, aby se mohl stát psem vodicím?

Vodicí pes je jednou z „kompenzačních pomůcek“ pro samostatný pohyb zrakově postižených lidí, a to nejen zcela nevidomých, ale i slabozrakých nebo se zbytky zraku. Úkonů, které musí vodicí pes během výcviku zvládnout, je asi třicet. Učí se obcházet překážky, zastavit na kraji chodníku, jezdit hromadnou dopravou, nevšímat si nedůležitých podnětů, vyhledávat některá místa jako jsou například schody či dveře. Trénuje chůzi na sídlištích, která jsou plná hraječích si dětí a pobíhajících psů. V centru města se učí zvládat všudypřítomný hluk, dopravu, opravy chodníků, eskalátory a spoustu dalších záležitostí, které na něj a jeho pána budou každý den číhat.

Jak je to s odchovem štěňat, která se budou moci později stát psy vodicími?

Štěňata máme od vlastních chovných fen, od chovatelů nakupujeme minimálně. Výběr vhodných štěňátek není rozhodně náhodný.

Výběrový test, kterým všechna štěňata projdou, jsme převzali ze zahraničí. Testování štěňat ve věku sedmi a osmi týdnů je velmi důležité. Je to první předpoklad pro výběr psa, jehož povahové vlastnosti budou odpovídat náročnosti jeho poslání.

V čem spočívá výběrový test?

Sledujeme reakci štěňat na různé podněty, jako je neobvyklý zvuk nebo předmět, cizí osoba, prostředí, ve kterém štěně nikdy nebylo. Důležité je i jak se štěně vyrovná s manipulací ze strany člověka, např. vyzvednutí do náruče, povalení na záda, postavení na vyvýšené místo apod. Testy nám neurčí přesně povahu štěněte, ale můžeme hned vyloučit extrémy, jako je přílišná dominance nebo bázlivost štěněte. Taková štěňata se potom do výchovy a výcviku nezařazují.

„Tito psi milují svého pána a svojí klidnou a trpělivou prací mu jsou ochotni kdykoliv dělat průvodce,....“

Co předchází samotnému výcviku psa?

Osmítýdenní štěňátko předáme vychovateli. To je dobrovolný spolupracovník, který se stará o výchovu štěňat od osmi týdnů až do jednoho roku věku štěněte. Pro tato štěňata je velice důležitá společenská výchova v těsném kontaktu s lidmi a sbírání zkušeností v rušných ulicích města, dopravních prostředcích a podobně. Musí být zásadně odchováno v bytě, pokud možno v celodenním kontaktu s člověkem, aby se právě člověk pro něj stal nejbližším partnerem a společníkem. Je ideální, navštěvuje-li vychovatel

s naším štěnětem již od začátku například divadla, kina, koncertní sály či restaurace.

Dobrovolníkem v předvýchově se tedy může stát kdokoli z nás? Co musí takový člověk splňovat a jaké jsou podmínky tohoto opatrovnictví?

Prakticky se dá říci, že ano, ale zkušenosti se psem jsou rozhodně přínosem. Jen musí splňovat podmínky, z nichž jsme o některých již mluvili. Pes musí být odchován v bytě, musí být v celodenním kontaktu s člověkem, sám může zůstat max. 2 – 3 hodiny. Musí se naučit hygienickým návykům, cestování všemi dopravními prostředky, navštěvovat veřejná místa, poslouchat na přivolání a hravou formou musí aportovat předměty. Důležité jsou i sociální kontakty s lidmi, dětmi, s ostatními psy a pokud možno i jinými zvířaty. Je nutné se vyvarovat zlovyků, jako je lezení do postele, obtěžování při jídle, ničení interiéru, venčení se na chodníku. U psa se nesmí rozvinout případné lovecké pudy. Jednou z dalších podmínek je, že se pečovateli s naším štěnětem musí pravidelně jednou měsíčně účastnit srazů štěňat, kde zjistíme, zda je vše v pořádku a výchova probíhá tak, jak má.

„... z psiho žáka se stane absolvent v oboru průvodce a společník zrakově postiženého člověka.“

Pečovatel obdrží každý měsíc 15 kg granulovaného krmení, kterým je povinen odchovávané štěně krmit. Dále pečovateli přispíváme 1000 Kč, z nichž jsou hrazeny kynologické potřeby, cestovné a další výdaje spojené s péčí a výchovou našeho štěněte.

Vize/budoucnost/personální informace

Co následuje po roce života v běžné rodině?

Po roce života musí proběhnout rozloučení. Pečovatel nám musí našeho psa vrátit a my začínáme pracovat již na samotném výcviku psa, dle mezinárodních standardů.

Není toto rozloučení pro psa a pečovatele bolestivé?

Není to vždy jednoduché, ale psi toto snášejí mnohem lépe než lidé. Nemyslí na minulost ani na budoucnost, žijí současností, takže obvykle po jednom až dvou dnech si začínají zvykat na nový kolektiv. Nový pes je umístěn do kotce vždy se psem, který je již delší dobu ve výcviku, tudíž je zkušenější a nový pes se s ním zabaví.

Co se týká lidí, určitě je to bolestivé, ale máme jednoho „pravidelného pečovatele“, který sice každého pejska opláče, ale letos si již odebral svého 24. psa. Je potřeba si uvědomit, že touto předvýchovou štěněte pečovatel pomáhá lidem, kteří tuto pomoc potřebují.

Ted' k samotnému výcviku štěňat. Jak probíhá?

Roční dorostenec, který přijde k nám do střediska, je zařazen do smečky ostatních psích studentů. Během 6 až 8 měsíčního pobytu v našem středisku se z tohoto psího žáka stane absolvent v oboru průvodce a společník zrakově postiženého člověka. Psovi se pochopitelně nedá vysvětlit, co ho v životě čeká. Proto musí být připraven tak, aby byl zvyklý na kontakt s různými lidmi. Pro psa se musí člověk stát tím nejpříjemnějším partnerem, neboť jen tehdy je pes schopen pracovat s ochotou a radostí. Přítomnost většího množství psů ve středisku napomůže včas vytipovat případné konfliktní jedince, kteří by měli tendence napadat jiné psy. I tato vlastnost je u psa naprosto nepřijatelná. Výcvik provádí zkušený a vyškolený cvičitelé.

Je potřeba nějaká speciální příprava psa a budoucího klienta?

Aby byl vodící pes pro svého majitele účinným pomocníkem, musí být každý nevidomý žadatel o vodícího psa náležitě informován, připraven a proškolen. „Co člověk, to originál“, to samé platí samozřejmě i u psů. Ani v rámci jednoho plemene se nenajdou dva jedinci úplně stejní. Ti, kteří mají o psa požádáno, mají nejen různé povahové vlastnosti, ale také velmi různorodé požadavky. Ty vyplývají z mnoha různých faktorů týkajících se místa bydliště, zaměstnání, míry zrakového nebo jiného postižení, rodiny, apod.

V době, kdy prochází výcvikem pes, prochází zácvkem i nevidomý klient našeho střediska. Většina žadatelů o vodící psy jsou lidé, pro které je život se psem něčím úplně novým. Proto musí dostat co nejvíce informací dříve, než si psa přivedou domů. Každý žadatel o vodícího psa tedy absolvuje 3denní školící kurz, kde se ujistíme, jak je na tom s prostorovou orientací a samostatným pohybem, jakého charakteru je jeho případné další postižení.

Získá co možná největší množství informací o tom, co ho čeká s příchodem psa domů, jakou pomoc může od psa očekávat, předvedeme mu všechna plemena psů, která máme ve výcviku. Velký prostor dáváme praktickým zkušenostem. Každý si vyzkouší chůzi se psy různých povah z hlediska tempa chůze, povelové techniky a průvodcovských schopností psa.

Po tomto školení navštíví každého klienta v místě bydliště instruktor. Potřebujeme vědět, v jakém prostředí naši klienti žijí a případně po jakých trasách se pohybují. Instruktor poradí i se zdánlivými maličkostmi, např. kam umístit pelíšek pro psa, kde najít bezpečné místo na venčení psa nebo na procházky či najít v okolí bydliště veterinární ošetřovnu.

„Co člověk, to originál, to samé platí samozřejmě i u psů.“

Instruktor naopak zjistí specifika místa bydliště, na která bude třeba psa náležitě připravit. Tato návštěva se většinou odehrává v době, kdy už je vytipován pes pro konkrétního klienta a instruktor ho přiveze představit.

Jak je to se samotným předáním psa budoucímu majiteli?

Předávání vodícího psa je velice důležité pro celou budoucí spolupráci nevidomého a jeho čtyřnohého průvodce. Pes musí člověku „padnout“ jako dobře ušité boty a aby se tak stalo, musí i žadatel o psa výuce spolupráce se psem věnovat dostatek času a úsilí. Předávání psa probíhá pod každodenním dohledem instruktora obvykle dva týdny.

První část předávání probíhá v ubytovacím zařízení našeho střediska. Každý klient je zde ubytován na jeden týden a naučí se se svým průvodcem komunikovat v prostředí, které je pejskovi důvěrně známé. Důležité je aby svého psa co nejvíce poznal, naučil se o něj pečovat, zjistil, jak se mu s ním bude chodit, jak psovi obléknout postroj, jak ho učesat a nakrmit. Po týdnu, až spolu pojedou domů, budou se již znát a pes si v novém prostředí snadněji zvykne. Druhý týden předávání probíhá již v místě bydliště klienta. Zde se pod dohledem instruktora učí konkrétní trasy, které budou běžně používat. Délku a způsob předávání je možné přizpůsobit podle potřeb klienta, případně podle jeho druhu postižení.

Kolik psů jste najednou schopni vycvičit?

Skupina zařazená do výcviku se pohybuje okolo 24 psů. Máme tedy široké spektrum psích vlastností, ze kterých můžeme vybrat nejvhodnějšího jedince pro konkrétního klienta. To je velmi důležité, jelikož vycvičený pes přijde do rukou člověku, který většinou nemá žádné zkušenosti se psem, potřebuje společníka a průvodce. Potřebuje psa, který bude ve svém výkonu stabilní, tzn., že jeho výkon se nezmění tím, že přejde od zkušeného cvičitele mnohdy k úplnému začátečníkovi. Pes proto musí mít ve své povaze takové vlastnosti, které to zaručí.

Jak je zabezpečena veterinární péče o psy a kdo ji zajišťuje?

Každý pes zařazený do výchovy a výcviku prochází průběžným veterinárním dohledem od štěněte až po předání psa. Na to dohlíží po celou dobu veterinární lékař našeho střediska. Každý předaný, vycvičený pes má tedy za sebou důslednou veterinární prevenci a péči doložitelnou doklady, jako je např. očkovací průkaz, doklady o rentgenových vyšetřeních kyčelních a loketních kloubů, doklad o vyšetření očí, atd.

Po ukončení výcviku a po předání novému majiteli je veterinární péče již na samotném majiteli.

Jaká plemena psů jsou pro výcvik nejvhodnější, nebo jaká plemena chováte vy?

Při výběru plemen přebíráme zkušenosti ze zahraničí. V rámci Mezinárodní federace vodících psů jsou nejvíce využívána plemena labradorský retrívr, zlatý retrívr, první generace kříženců těchto dvou plemen a německý ovčák.

Jak je to s nárokem na vodícího psa a s finančními náklady na jeho pořízení?

Vodící pes pro nevidomé je dle zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením zvláštní pomůckou. O příspěvek na jeho pořízení je možné požádat Úřad práce. Příspěvek je přidělován pouze na psy vycvičené fyzickou nebo právnickou osobou, které dodržují mezinárodně platné standardy.

Cena předávaného vodícího psa je v současné době 250 000 Kč, Úřad práce poskytuje až 90% příspěvek.

O vodícího psa může požádat, dá se říci, každý nevidomý, který má doporučení od posudkového lékaře. Jelikož vodící pes dělá svému majiteli společnost většinou až 10 let společného života, jeho pořízení by měl mít každý velmi vážně rozmyšlené. Pes je pro svého majitele zdatným průvodcem připraveným kdykoli se vydat na cestu. Je zároveň oddaným kamarádem a společníkem, ale je také zvířetem, plně závislým na svém majiteli.

Desatero při kontaktu s nevidomým člověkem, kterého vede pes

- 1. Nikdy vodícího psa nevyrušujeme v jeho práci. Nikdy na psa nemlaskáme, nehvzdáme na něj, ani na sebe jiným způsobem neupozorňujeme.**
- 2. Nikdy na vodícího psa nesaháme, nehladíme jej a nemluvíme na něj bez vědomí majitele.**
- 3. Nikdy k sobě vodícího psa nevoláme.**
- 4. Nikdy psa nekrmíme bez vědomí majitele.**
- 5. Chceme-li pomoci člověku s vodícím psem, vždy oslovíme nejprve člověka.**
- 6. Pomáháme-li člověku s vodícím psem, nikdy nemanipulujeme se psem.**
- 7. Jdeme-li po ulici se svým vlastním psem, nikdy mu nedovolíme vodícího psa obtěžovat, očichávat ho či jinak vyrušovat v práci.**
- 8. Míjíme-li vodícího psa se svým psem, máme svého psa vždy na vodítku.**
- 9. Nastupujeme-li se svým psem do dopravního prostředku, vždy dáme přednost člověku s vodícím psem.**
- 10. V dopravním prostředku umožníme umístění vodícího psa - uvolníme místo.**

Nějaká tečka na závěr?

Pes, který prošel celou přípravou na své poslání, složil závěrečné zkoušky a byl úspěšně předán, je mladým, vzdělaným začátečníkem jako mladý lékař nebo inženýr s čerstvým diplomem. Jen v praktickém životě se z něj může stát skutečný odborník. I u vodícího psa tedy platí, že pes je obrazem svého pána. Velmi záleží na tom, jaký spolu naváží vztah, jak je se psem zacházeno, dostává-li se mu všeho, co pes k životu potřebuje, i na dostatečném využívání toho, co se pes během své přípravy naučil.

Pocit vzájemné potřebnosti a závislosti udělá z člověka a psa nerozlučnou dvojici po celý aktivní život psa.

Hana Jasenocová
ředitelka Střediska
výcviku vodících psů

Znalkyně z oboru zemědělství, odvětví veterinářství, specializace výcvik psů pro osoby se zdravotním postižením.

Od roku 1990 se věnuje výcviku vodících psů pro

nevidomé.

V letech 1997 až 2005 byla vedoucí výcviku vodících psů pro zrakově postižené ve Středisku výcviku vodících psů, v roce 2005 se stala jeho ředitelkou.

Závěrem bych chtěla říci, že ačkoliv se Vám může zdát, když potkáte nevidomého s vodícím psem, že pes je smutný, není tomu tak. Jak nám i Hana Jasenocová sama potvrdila, výraz vodícího psa odpovídá klidnému psu, bez přehnané aktivity a pokud možno bez jakýchkoli vedlejších zájmů. Tito psi milují svého pána a svojí klidnou a trpělivou prací mu jsou ochotni kdykoliv dělat průvodce tak, jak byli během výcviku připraveni. Se svým pánem tvoří nerozlučnou dvojici. ■

Monika Vrnáková

